

Verslag gesprekstafels Kennisatelier 'Oudere migranten'

19 mei 2017

Tafel 1: Eigen initiatief

Gespreksleider: Yvonne Witter, verslag: Melissa Hulleman

Stelling: Een lokaal netwerk is het belangrijkste bij het opzetten van een eigen initiatief.

Bij het opstarten van initiatieven als woon- of zorggemeenschappen voor ouderen met een migratieachtergrond lopen initiatiefnemers tegen verschillende barrières aan. Het blijkt moeilijk om 'het verhaal te verkopen', om fondsen binnen te halen of de lange zoektocht naar huisvesting vol te houden. Gebrek aan de juiste connecties zijn hierbij een belemmerende factor. Het omgekeerde blijkt ook waar: als financiën en een lokaal netwerk goed geborgd zijn, staat niets een eigen initiatief in de weg. Worden deze belangrijke voorwaarden herkend? Tegen welke andere barrières kun je aanlopen? Wat zijn andere succesfactoren? Welke zijn te herleiden tot factoren die specifiek zijn voor initiatieven voor ouderen met een migratieachtergrond en welke zijn meer generiek? Wat is nodig om deze barrières te slechten? Zijn er succesvolle voorbeelden bekend?

Wat gaat er goed en wat minder goed?

De grootste knelpunten om een burgerinitiatief op het gebied van wonen en zorg te realiseren zijn het gebrek aan een geschikte locatie en gebrek aan financiering. Dit geldt voor de meeste burgerinitiatieven van mensen, zowel van jongeren en ouderen. Voor oudere migranten zijn deze knelpunten nog groter omdat zij niet altijd het juiste netwerk hebben, de weg onvoldoende weten te vinden, kampen met de taalbarrière en weinig eigen middelen hebben om in te zetten.

'Het knelpunt bij het realiseren van een woongemeenschap is niet alleen de locatie, maar ook de huur. In grote steden is er een gigantische druk op de woningmarkt, dat drijft de prijzen op.' aldus medewerker Woonsaem.

Er zijn zeker voorbeelden te vinden van initiatieven van oudere migranten die geslaagd zijn. Dus het kan wel. Zo zijn er meer dan 60 woongemeenschappen voor oudere migranten. En er zijn allerlei inloopprojecten of dagopvang voor oudere migranten. Sleutelfiguren spelen een belangrijke rol bij het slagen van initiatieven. Voorbeeld hiervan is de initiatiefnemer van de woongemeenschap Anand Joti in Amsterdam. Hij heeft zelf een politieke achtergrond en weet de weg binnen gemeenteland. De woongemeenschap Foe Ooi Leeuw was er nooit gekomen zonder de steun van de toenmalige welzijnsorganisatie CABO en de tomeloze energie van de voorzitter van de Chinese oudervereniging. Ook de corporatie en zorgorganisatie hebben een grote bijdrage geleverd. Die brede samenwerking scheelt enorm. Sleutelfiguren hebben vaak de juiste ingangen bij corporaties, zorgorganisaties en gemeenten. Zij kennen de vergadercultuur, spreken de beleidstaal.

'De gemeente moet er brood in zien, dan wil ze meedoen. Dat geldt ook voor zorgorganisaties en corporaties.' aldus initiatiefnemer dagopvang project voor oudere migranten.

Vindt een wethouder het thema belangrijk? Het kan helpen om wethouders, raadsleden en ambtenaren uit te nodigen op bezoek te komen. Ook is het belangrijk successen te vieren en oog te hebben voor het belang van de andere partijen. Zo hebben zorgorganisaties belang bij initiatieven van oudere migranten omdat het potentiële klanten zijn. Of zij hebben een leegstaand zorgvastgoed wat prima gebruikt kan worden voor een woongroep. Onwetendheid is een knelpunt: soms weten partijen niet van elkaar wat de belangen zijn. Zo bood een gemeente een locatie aan een initiatiefgroep aan maar begreep niet dat de groep per se in de vertrouwde wijk wilde blijven

wonen. Omdat de bewoners daar het netwerk, juiste winkels en de moskee hadden. Naar elkaar luisteren, het gesprek aan gaan en in elkaar verdiepen kan al een hoop misverstanden en onbegrip voorkomen. Gemeenten kunnen een rol spelen bij het verbinden van partijen. Zij kennen als het goed is de sociale kaart en kunnen initiatieven in contact brengen met elkaar of met organisaties. Sinds het 'doelgroepen' beleid is afgeschaft, vinden oudere migranten het lastiger om subsidie te verkrijgen. Soms lukt het onder de vlag van 'voorkomen van eenzaamheid' of 'sociale participatie.' Het zou helpen als er in de woonvisie van gemeenten aandacht is voor kwetsbare ouderen en meer ondersteuning van initiatieven. Want zij zijn niet altijd even goed georganiseerd. *'Soms moeten ze een waarborgsom tekenen/betalen bij de verkoop en aanbesteding van gemeentegrond maar zijn ze niet goed georganiseerd om dat op tijd voor elkaar krijgen'*, aldus beleidsmedewerker gemeente.

Corporaties zijn een belangrijke partij voor de initiatieven, zeker als het gaat om sociale huur hetgeen bij de oudere migranten meestal het geval is. Sommige corporaties willen liever individuele woningen met zicht op een gemeenschappelijke of gedeelde ruimte waar mensen hun activiteiten kunnen laten plaatsvinden bouwen en hebben minder ruimte voor woongemeenschappen. Andere staan er meer voor open en denken goed met de groep mee.

Het aantal burgerinitiatieven neemt toe, ook die van oudere migranten. Een groot deel daarvan slaagt. En dat is hoopvol want initiatieven die mensen zelf nemen sluiten goed aan bij de wensen van mensen. Goede samenwerking staat centraal, want openstaan voor elkaar en begrip tonen zijn nodig om nog meer initiatieven op weg te helpen.

Tips

- Gemeenten, leg contact met oudere migranten, want die komen nu te laat in beeld.
- Welzijnsorganisaties, investeer in een lokaal netwerk met vertegenwoordigers van oudere migranten.
- Investeer in een sociale kaart, dan breng je partijen bij elkaar.
- Zoek als initiatiefnemer van een cultuurspecifieke (woon)zorgvorm naar de juiste partners, woningcorporaties zijn een natuurlijke bondgenoot.
- Regel de participatie goed in je gemeente. Een participatieraad kan het onderwerp bijvoorbeeld agenderen bij ambtenaren en bij de gemeenteraad.
- Rust de ouderen goed toe om te zorgen dat ze weten waar ze heen kunnen om netwerk ook zelf te kunnen benutten.
- Nodig wethouders uit en toon hen succesvolle cultuurspecifieke woon(zorg) initiatieven.

Tafel 2: Dagbesteding

Gespreksleider: Marian van der Klein, verslag: Lucia Lameiro

Stelling: Het overschot van de Wmo moet besteed worden aan cultuursensitieve dagbesteding

De afgelopen 10 jaar is met de introductie van de Wmo (2007, 2015) en de Wet Langdurige Zorg (2015) het nodige veranderd en ligt de nadruk op zelfredzaamheid en langer thuis wonen. Tegelijkertijd is het budget voor cultuurtolken, allochtone ouderenadviseurs en zorgconsulenten ingetrokken. Ook is er flink bezuinigd in het welzijnswerk. Sommige gemeenten houden geld over op de Wmo. Als er budget over is zouden ze dat in moeten zetten voor meer cultuursensitieve dagbesteding. Dagbesteding is immers een ventiel voor overbelaste mantelzorgers: even tijd voor je zelf terwijl je weet dat je partner/vader/moeder het naar zijn zin heeft. Zo is cultuursensitieve dagbesteding de sleutel tot langer en prettig thuis wonen van migrantengroepen. De lobby van kinderen en familieleden naar gemeenten zou daar dus over moeten gaan.

Wat gaat goed en wat kan beter?

Als er een Wmo-overschot beschikbaar is, lijkt het een goed idee om dat te bestemmen voor cultuursensitieve dagbesteding. Cultuurspecifieke dagbesteding is een goede vorm van zorg op maat, alleen wordt het niet altijd als zodanig (h)erkend. Zorg op maat is bijna altijd goed, maar cultuurspecifiek is vaak omstreden. Een aantal dagbestedingscentra voor oudere migranten is gekoppeld aan cultuursensitieve verpleeghuizen en of woongroepen. Zo krijgt de keten rond oudere migranten vorm: mensen kunnen worden opgevangen als dat nodig is - en niet als het al veel te laat is. En via de dagopvang kan er eerder worden doorgeleid naar verpleeghuiszorg. Ook experimenteren veel initiatieven in dagbesteding met het loslaten van indicatiestelling als voorwaarde om mee te doen (Anton de Kom, in Amsterdam bijvoorbeeld). Zo staat de cultuursensitieve dagopvang meer open voor buurtbewoners dan sommige andere, reguliere initiatieven. En zo geeft de cultuursensitieve dagbesteding mensen die anders in isolement zouden komen, welzijn en kwaliteit van leven. De coördinator van de dagbestedingslocaties van AxionContinu in Utrecht nodigt beleidsverantwoordelijken uit om op locatie te komen kijken wat de groepen doen. Zo laat zij zien hoe de Turkse en Marokkaanse oudere mannen en vrouwen genieten van de dagopvang en hoe belangrijk het is om cultuuraandachtig op te vangen: "Als je het niet met aandacht voor cultuur doet, komt er niemand."

Er zijn rond de twintig dagbestedingsinitiatieven op onze lijst met aanbod voor oudere migranten; in elke provincie wel één of twee, met de grote steden Utrecht en Amsterdam als koplopers. Maar dagbesteding werkt het beste als het in de buurt wordt aangeboden dus wat dat betreft is twintig mogelijkheden in heel Nederland veel te weinig.

Tips

- Etaleer positieve resultaten.
- Zorg voor een goede toegankelijkheid door dagbesteding in eerste instantie zonder indicatie mogelijk te maken. De indicatie komt later wel. Of financier deze op alternatieve manieren.
- Ga allianties aan met bijvoorbeeld woningcorporaties en andere instellingen.
- Laat zien dat specifieke dagbesteding voor cultuurspecifieke doelgroepen een investering is die zich terugverdient.
- Laat zien dat dagbesteding op deze manier effectiever is. Versoepel de regels en ontlast daarmee mantelzorgers. Effectieve dagbesteding zorgt ervoor dat er minder, of pas in een later, intensieve zorg nodig is.
- Dagbesteding leidt tot minder druk op de zorg en minder druk op de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). De gemeente profiteert daar financieel van omdat het zes weken duurt voordat Wmo-zorg overgaat in zorg die onder de Wet Langdurige Zorg (WLZ) valt.

Tafel 3: Cultuurspecifieke zorg

Gespreksleider: Jeanny Vreeswijk-Manusiwa, verslag: Sven Oostrik

Stelling: **Cultuurspecifieke zorg is de beste zorg op maat.**

Doelgroepenbeleid is niet meer in zwang. Landelijk én lokaal is 'zorg op maat' het credo: is dat een belemmering of juist een kans voor woon-zorginitiatieven van migrantengroepen? Het 'zorg op maat'-credo kan zo individueel worden opgevat dat een groepsinitiatief geen kans meer maakt, want er moet naar de hoogst persoonlijke situatie worden gekeken. Aan de andere kant kan zorg op maat ook heel groepsspecifiek worden ingezet: op maat van roze-ouderen, op maat van dove-ouderen, op maat van Marokkaans-Nederlandse ouderen. Zijn gemeenschappelijke geschiedenis en cultuur zo

bepalend voor individuen dat cultuurspecifieke zorg de beste zorg op maat is? Kunnen we dit thema in de huidige politieke context goed inzetten?

Wat gaat goed en wat kan beter?

Wat wordt verstaan onder cultuurspecifiek? Biedt een instelling cultuurspecifieke zorg wanneer er aandacht wordt besteed aan de inrichting, rituelen, het eten en de taal? Ook de achtergronden, kennis van de geschiedenis van de bewoner zijn van belang. Maar is het niet altijd belangrijk om te weten wat er vroeger heeft gespeeld? Er is dus sprake van maatwerk, van persoonsgebonden zorg. De instelling is verantwoordelijk voor haar bewoners en dus ook voor de mate waarin de zorg past bij de bewoner. Daarnaast is er vanuit migrantenouderen toch ook de behoefte om bij elkaar te wonen. Het besef wordt aan tafel uitgesproken dat zeker de tweede generatie migranten in Nederland zich meer zou kunnen verdiepen in de zorg zoals die in de Nederlandse samenleving is georganiseerd. In het aanbod van cultuurspecifieke zorg moet wel gebruik gemaakt worden van de eigen kracht van de ouderen. Ook voor hen is het van belang om zo lang mogelijk zelfstandig te bepalen wat ze nog zelf willen doen.

Het systeem binnen de zorg moet veel meer aangepast worden op de behoefte van de bewoner. Er wordt te veel gewerkt vanuit de gedachte dat de instelling het beste weet hoe voor de bewoner gezorgd moet worden.

In het zorgleefplan zou meer aandacht besteed moeten worden aan de velden mentaal welbevinden en participatie en de nadruk moet niet alleen op de medische verzorging liggen.

Daar waar het gaat om cultuurspecifieke extramurale zorg zouden thuisorganisaties met een migrantenachtergrond en reguliere thuisorganisaties minder met elkaar moeten concurreren.

Wellicht op projectbasis kijken waarin samenwerking mogelijk is.

Tips

- Cultuurspecifieke zorg is de beste zorg als het om intramurale zorg gaat. Het is zorg op maat! Maar bij de extramurale zorg valt daar wel wat op af te dingen. Iedereen zou vrij moeten zijn om al dan niet te kiezen voor cultuurspecifieke zorg.
- Besteed meer aandacht aan de mogelijkheden voor wonen met gelijkgestemden, dus ook met mensen met dezelfde culturele achtergrond (hoeft niet etnisch te zijn).
- Neem cultuurspecifieke elementen mee in de algemene criteria voor persoonsgerichte zorg. Denk bijvoorbeeld aan competentie-eisen voor werknemers en aan het zorgleefplan.

Tafel 4: Mogelijkheden verwijzers

Gespreksleider: Hans Bellaart, verslag: Olaf Stomp

Stelling: Verwijzers weten veel te weinig van de cultuurspecifieke mogelijkheden.

Professionals in de zogeheten nulde- en eerste lijn (huisartsen en sociale wijkteams) weten weinig van de initiatieven van en voor ouderen met een migratieachtergrond in hun omgeving. Te weinig om hun cliënten en de bewoners van hun buurt te kunnen helpen bij het zoeken naar geschikte woon en zorgmogelijkheden. Verwijten heeft geen zin. Maar wat dan wel? Hoe kan de gemeente vanuit het beleid en verwijzers, zoals sociale wijkteams, de cultuurspecifieke keten (meer) mogelijk maken?

Wat gaat goed en wat kan beter?

Steeds meer professionals en verwijzers weten tegenwoordig wat de specifieke behoeften zijn van ouderen met een migratieachtergrond.

Helaas zijn er nog veel verwijzers die de specifieke behoeften niet zien en de oudere behandelen als ieder ander. Zij hebben weinig ook voor culturele verschillen, taalproblemen en hebben niet altijd in de gaten hoe zij de kinderen zijn van de oudere goed kunnen betrekken.

Veel ouderen en hun kinderen weten niet goed waar zij terecht kunnen met hun zorgen en vragen. Wijkteams zijn niet bekend, voelen niet vertrouwd en zijn niet goed toegankelijk. Veel verwijzers hebben geen idee van de mogelijkheden van cultuurspecifieke initiatieven voor dagbesteding, wonen of zorg.

Er zijn in veel plaatsen geen migrantenorganisaties meer actief. De intermediaire rol van sleutelpersonen is enorm belangrijk om de vraag met het aanbod te laten matchen. In Zwolle zijn bezoekvrouwen en dat werkt geweldig goed. Een adviesraad vanuit multicultureel perspectief houdt de gemeenteraad scherp en daarom kan in deze gemeente wel specifieke aandacht aan dit vraagstuk besteed worden.

Gemeenten hebben specifiek beleid sinds 2010 overboord gegooid. Belangrijk is om samen met migrantenorganisaties en algemene instellingen een krachtig signaal af te geven dat verwijzers goed op de hoogte moeten zijn en hun intercultureel vakmanschap moeten verbeteren. Zij moeten ook leren goed met mantelzorgers om te gaan en hen extra ondersteuning bieden. In sommige gemeenten worden trainingen speciaal voor professionals en verwijzers gegeven en dat is geen overbodige luxe.

Tips

- Maak gebruik van bezoekvrouwen of bezoekmannen, ondersteuning van mantelzorgers. Zij kunnen een belangrijke verwijzende en signalerende rol spelen.
- Train professionals over de rol en het belang van mantelzorgers.
- Gemeente, zorg voor een sociale kaart waar het aanbod van woonzorginitiatieven voor oudere migranten duidelijk op staat. Dat is nu vaak niet het geval en onhandig voor verwijzers.